

Bergvesenet

Postboks 3021, 7002 Trondheim

Rapportarkivet

Bergvesenet rapport nr BV 3909	Intern Journal nr	Internt arkiv nr	Rapport lokalisering Trondheim	Gradering
Kommer fra ..arkiv	Ekstern rapport nr	Oversendt fra	Fortrolig pga	Fortrolig fra dato:
Tittel Bindalsboken				
Forfatter Sylten, M.		Dato 1955	Bedrift	
Kommune Bindal	Fylke Nordland	Bergdistrikt Nordlandske	1: 50 000 kartblad 18252	1: 250 000 kartblad
Fagområde Historisk	Dokument type		Forekomster	
Råstofftype Malm/metall	Emneord Au As			
Sammendrag				

Handwritten scribbles and marks, including a small 'm' and a vertical line.

Handwritten wavy line.

Handwritten wavy line.

BINDALSBOKEN

Samlet og utgitt av

M. SYLTEN

OSLO 1955

J. CHR. GUNDERSEN
BOKTRYKKERI OG BOKBINDERI

*I vær, hvitt og brann
når havet bryter inn
så mangen modig mann
da satte livet til.
Og dog i solskjimsdis
når himlen lyste blå
så jagert farvespill
vi sjelden så.*

*I kirke, skole, hjem
en ungdom modnes frem
for voksen, modig sterk
å øve manndoms verk.
Den på en minnedag
og helst i festlig lag
vil synge høit mot sky
sin hjembygds ry.*

BELIGGENHET, GEOLOGISKE OG ANDRE FORHOLD

«Det eldste kjente navn på nordisk land er Thule, som den greske oppdagelsesreisende Pytheas gjestet rundt 330 f. Kr. Hans beskrivelse av naturforholdene tyder — som avdøde professor *Karl Ahlenius* i Uppsala har påvist — på den norske kyst ved omkring 65de breddegrad, d. v. s. på grensen mellom Trøndelagen og Nordlands fylker.» Dette sitat er gjengitt efter et svensk vitenskapelig verk som burde være pålitelig. Og gjør det meget sannsynlig at Bindal allerede på nevnte tidlig tidspunkt var kommet innen langveisfarende oppdagelsesreisendes søkelys.

Bindal er så å si midtaksen av Norge og herredet er vidtstrakt og rekker fra de ytterste skjær helt inn på vidderne hvor Nordlandstogene nu piler forbi. *Petter Dass* i «Nordlands Trompet» festet sig ved dette grenseforhold:

*Man først på Bindahlen begynner,
Som ind udi Fiordene bøyer sig ind,
Og setter en rigtig og skillevelts Pind
Imellem vor Nordland og Trynder.*

I stedet for Bindal vilde det være mer naturlig å tale om Bindalsfjordene, for i virkeligheten er det jo ingen «dal», men flere selvstendige fjordavsnitt og avgrensede sidelfjorder. Sett fra turistsynspunkt er disse mangeartede fjordpartier så avvekslende og interessante at de kan måle sig med andre norske turiststrøk med verdensry. Dette vidstrakte kronglete fjordbaseng med en vrimmel av fjordarmer og bukter er fra hvilket punkt det sees et like stra-

lende syn i soldis og hildring en sommerdag som om vinteren når fjellene er klædt i snehvit drakt med grønt farveinnslag av nåleskog i liene og høie fjelltopper i himmelsynet. Den smale rettskærne Tosen med de høie, bratte fjellvegger på begge sider har neppe sidestykke, mens Sørfjorden har en nesten sørlandsk natur og de små fjordbetene som avslutter med Floet i Abygda i sig selv er naturskjønne perler som landskaper betraktet.

Men Bindal har ligget bortgjemt fra turistreklamens alfarvei. Imidlertid blev i en reiseskildring i «Morgenbladet» for noen år siden Bindals naturskjønhet sammenlignet med Vestlandsfjordenes. Også den navngjetne naturskildrer *Thorvald E. Solberg* i boken «På skogsti og langs elvefar» gir noen små streif fra fuglejakt i Bindalsfjellene og laksefiske i elvene. «Bygda heter Abygda. Det er Guds eget land», heter det, og det er jo meget smukt sagt. Han fabler forresten om en gannfinn oppe ved Abjørvatnet men det kan neppe være holdbart. I en historisk roman «Kors og Hammer» henlegger Solberg morsomt nok handlingen til Horstad som høvdingsete og andre gårder som underbruk — også Sylten som han doper Saltå hvad vel etymologisk er riktig. En medarbeider i London-kringkastingen uttalte også for noen år siden at «Bindalen er den vakreste plett på jorden».

Solberg synes å ha fulgt de samme stier som da Kleist Gedde på sin meget omtalte oppdagelsesreise til Raumadal kom over Majavatnet ned til Abygda. Dette var i den tid da ingeniørene lå der inne og stakk opp taugbane fra Gjersvik til Heimen for grongkisen — som allerede har møtt is — dessverre for Bindal en mislykket historie.

I gammel tid gikk fylkesgrensene oftest etter fjordene og Bindalen var da delt i Sør-Bindalen som hørte til Nordre Fronthjems amt og Nord-Bindalen som hørte til Nordland. Da fylkesgrensen tildels var skille mellom gardene voldte dette visse vanskeligheter, f. eks. mellom Helstad og Heimen eller Bangstad og Sylten, og gamle dokumenter viser at dette førte til rettslige sammenstøt. Fylkesgrensen gikk i dette tilfelle fra «Flofuten» til tårnet på Vassås kirke, het det, men Flofutens beliggenhet var uviss. Under Geografiske oppmålings befaringer foretok oberst *Th. Knoff* noen observasjoner og lot mure en varde hvor han mente Flofuten var forutsatt å ligge inne på Syltfjellet på det eneste sted hvor kirketårnet var synlig.

Fra Bindalsfjordens ytre baseng: havet — Røingen går Kjella 10 km. i syd til Kjellbotnet med en sidearm, Lysfjorden, til Bursvikbotnet mot Bindalseidet. I sydvest inn i Gravvik herred stikker Hørsfjordbotnet og sidearmen Valen med kanal til Årsetfjorden.

Røingen og Bindalsfjorden går i sydøst til Skauvikneset og over på nordre side av fjorden går i samme retning Harangsfjorden til bunnen hvor Eidselven faller ut, som er avløp fra alle vannene i Vassbygda. Sydligere den brede Skotnesfjord hvorfra Selfjorden stikker i øst innenfor Stavøy og Imøy, mens Ursfjorden nordenfor fører inn i Somna herred. Fra Skauvikneset dreier Bindalsfjorden i sydøst 11–12 km. til Øksningøy — den største øy i Bindal med mange gårder — som deler fjorden i søndre del Ytteråen og nordre gren, som fører gjennom det smale Reppsundet og Oylfjorden med Vassaslandet i syd og Tosen i nordøst til Tosbotnet ca. 75 km. fra Leia. En for-

bindelsesvei er i arbeide som skal føre til Svenningdal jernbanestasjon og gå fra Tosbotnet langs fjorden til Lande, hvorfra nu er ferdig vei til Velfjorden—Brønnøysund.

Fra Ytteråen fortsetter Indreåen til Heimen, post- og skipsanløpsted for Åbygda, hvor den 39 km. lange Aelv som kommer fra Åbjørvatnet faller i sjøen. Innenfor Heimen ligger sjøbotnet Floet som forbindes med Aelven av Flostrømmen som skar Åbygda av ved Sylten, så bygdens utverts trafikk før måtte foregå med båt, men i 1950 blev bygget bro over strømmen med vei til Heimen. I sin tid gikk Risøbrukets damper «Trio» gjennom strømmen og samlet tømmer i Floet. Ved Heimen dreier Indreåen i nord og kalles Osan inn til Helstad som er et eide over til Øyfjorden. Landtungen vestover danner en lang halvøy med Mulingsfjellet og lenger ute ligger Vassås kirke på en høi åsrygg med herlig utsikt både til Øyfjorden og Indreåen.

I vestlig retning fra Ytteråen går den 21 km. lange Sørfjorden som gjennom Simlestrømmen ender i det 3 km. lange Simlebotnet med smalt eide til Årsetfjorden i Gravvik herred. Litt utenfor strømmen ligger det 1 km. brede Kjelleidet med Kjellvatnet som rekker nesten fra sjøbredd til sjøbredd så båter lett kan trekkes over og formidle samferdsel med Kjella. Herved innsirkles av fjordene så å si en øy hvis midtparti er Bindalseidet. I syd Hornsfjellet med fire tinner, hvorav den største det 1 063 meter høie Heilhornet er kjent som «med» fra Leia. Det kan bestiges både fra Bindalseidsiden og fra Alsi i Sørfjorden, men man bør ha gode nerver, da det

Indre Kjella. I forgrunnen hus på Nordhøvsfjord

like ved toppen er en dyp sprekk som må hoppes over. Det fortelles at en hund falt ned gjennom sprekken og den var skinnløs da den kom til gårds. Disse høie fjell er farlig naboskap under sterk storm.

Hustak tar lett til å fly og det fortelles at «røkket» blåste vannet vekk, så Gårdsater mølle ofte gikk istå. I «Kort Beskrivelse over Brønøe Prestegjæld i Nordlandene» heter det: «Uti Bindalen strax ovenfor Vikestadvaagen ligger det saare høie Field Heilshorn, der lader sig se 10—12 mile ind ad Sveriig. Samme Fieldtop foruroliges alle Tider af Blæst og det gandske Aar igjennem ligger belagt med Sne.»

I den nordlige del av halvøyen hever sig også tre høie tinner — de ser ut som mektige bråttsjøer. Halvøyen utgjør endel grender: Bindalseidet, Vikagårdene, Vedstrandlandet, Kjella og Sørfjorden. Sistnevnte har en 8 km. lang utløper Kollbotnet mot syd. Innløpet til Koll-

botnet går gjennom Kollstrømmen som er trang og strid med urent farvann så den er farlig å passere med båt unntatt ved flo og fjære. Fra Årsandøy utenfor Kollstrømmen fører nybygget fylkesvei til Foldereid med bilrute og forbindelse sydoover.

Tosen er et gammelt fjordnavn, kanskje Thorsar sammensatt av gudenavnet Thor og sør — sø, men kan ha annen opprinnelse sier et oppslagsverk hvor det videre heter: Tosen går fra Helstad nordøstlig, er trang med høie bratte fjellvegger på sidene. Lange stykker stiger fjellet opp av sjøen bratt som en stuevegg uten en avsats. Disse flog kan være avbrutt av en ur eller en skogli, men på den 35 km. lange strekning er der kun få gårder. Hvor fjorden ender ligger Borkamo og Tosbotnet og Tosdalen lenger opp. Ovenfor Tosdalen er der noen gårder ved Tosdalsvatnet. På de få steder langs Tosen hvor der er en liten grop i fjordsidens klippevegg sees dog gjerne røken fra et hus. Enkelte steder har man måttet slå plugger i fjellsprekken og bruke stige for å komme opp til huset. Som et særsyn ute i Tosen kan nevnes den såkalte «Rapstein», egentlig et stort berg ca. 400 m. langt og 200 m. høit som er løsnet fra fjellsiden og glidd ned 100 m. og står nu til fjellveggen synlig ca. 30 m. over sjøen. Da dette berg for over hundre år siden ramlet ned i fjorden oppstod en bølgegang så mektig at båtmaustene på Lande falt sammen og en jekt som stod oppsatt på Bangstad ble tatt av sjøen. Tosen ansees for Nordlands farligste fjordstrøk i uvær og fryser til mer og mindre, og Osan, Kollbotnet, Simlebotnet og Harangsfjorden fryser også tildels til.

Herredets flateinnhold er 1 509 km.², derav 161 øyer med 53,1 km.² areal og 230 baer og skjær. Abjørvatnet kan sies å være en innsjø med 4,4 km.² areal, og sammen med en mengde småvann utgjør deres flateinnhold 56,2 km.² Laksen går opp i Stor-, Fjeld-, Eid-, Sag- og Urvollvatnet, men ikke til Abjørvatnet. Laksetrapp forsøktes oppsatt i Aelven, men det mislyktes.

Bindals geologiske forhold skiller sig ikke nevneverdig fra distriktene såvel syd- som nordentor. I dybden det såkalte grunnfjell med noen variasjoner i overflaten. Således gjør gneisen sig sterkt gjeldende i ytre Bindal, men også ellers. Heilhornet f. eks., består av granitt og stripet granitt eller gneisgranitt som er svært almindelig. Der finnes svovelkis i Bindal ved Fornes nord for gården Kalvik og ved indre Reppen i Tosen. Nikkelmalm er skjerpert i Harangsfjorden og i Ursfjorden, og på grensen mellom Velfjorden og Bindal er skjerpert kobber. Ellers forekommer serpentin og glimmer-skiffer-marmor. På sydsiden av Tosen er et mektig felt grå granitt og inne på Tosbotnet forekommer lys rødlig granitt og syenitt. Dette er hårde bergarter som ikke avsetter brukbar dyrkningsjord. Det er nok i årenes løp skjerpert i fjellene, men noe nevneverdig er ikke kommet ut av det. Kanskje en arsenikforekomst og så den bekjente gullforekomst i Kolsvikfjellet. Endog en naturrikdom som gullet må i vår tid finnes rikelig eller sammen med annen verdifull erts, som kan utvinnes samtidig. Selv gull kalkuleres idag efter produksjonsprisen og endog små forekomster kjøpes opp av store konsern for en billig pris og legges brakk for ikke å forstyrre deres verdensmarked.

Imidlertid forekommer andre interessante ting rundt i fjellene. På et annet sted er Johan Blank-hulen omtalt og nordøst for gården Storheil er der en 20 meter lang hule. En mann kan krype 10 meter innover, men så blir den for trang. I fjellet syd for Fuglstad er en hule fire manns-lengder dyp, 1 m. høi og 2 m. bred og tilspisset i bunnen. Vann som siver igjennem kommer op ca. 30—40 meter lenger inn i kløften hvor hulen ligger.

Av de såkalte jettegryter finnes endel i Bindal, således en ved Fornes og en 100 meter oppe i Kalvikfjellet. Der er en større og flere mindre i Botndalen øst for Selfjord-botnet ca. 580 meter over havet. På Kvitnesodden er der flere mindre like ved sjøen. På Terråk er der tre jettegryter ved stranden og mellom Kveinsjøen og Lysfjord ligger flere ved sjøen.

Beviser på istidens høie strandlinjer finnes også i Bindal. I terrasser i 10—25 meters høide er funnet skjell som vitner om et klima noe varmere enn nutidens. Det finnes her skjell som nu ikke lever så langt nord, og de skjell som finnes her av sydligere former er større enn de som nu lever her, og de forekommer i større mengder. Klimaet synes efter dette å ha undergått forandringer. Først fra ishavsskjellenes kolde tid til et klima som blev mildere og tilsist endog mildere enn det nuværende. Brisling som jo nu ikke finnes så langt nord er der funnet mengder fossilier av i lermælen ved Granbostadvatnet som nu ligger 100 meter over havet.

Arkeologene er nok flinke folk, men de er redd for å gå langt tilbake i tiden. De første landnamsfolk var som alle innvandrere fattige, de hadde ikke sølv og gull og sine få jernverktøi gravet de nok ikke ned i jorden. Kjempahauger finnes i massevis hvor de kom fra, men det tok nok århundrer eller artusener før de fikk store høv-dinger som fortjente å haugsettes.

Som nevnt annetsteds vidner alle *stad*navnene om at Bindal må ha vært godt utbygget i tidlig tid, lenge før vår tidsregning. Svært mange kjempahauger vidner om det, men i Bindal er det overhodet ennu ikke foretatt sakkyndig befarings eller utgravninger. Bautastener finnes på gårdene Kjellsand, Vikestad, Stavøy, Vassås, Helstad og Fuglstad.

Skjønt ikke lenger hørende til Bindal kan nevnes at i Vennesund det gamle Vinjarsund blev 1927 funnet to vakre kniver fra bronsealderen ca. 1300 år f. Kr.

I *Abjør* er der i en av tre hauger funnet et sverdhefte og noe som lignet en spenne eller sølje. Det menes at efter dette å dømme var *Abjør* bebodd i 1200-tallet, men den kan ha vært bebodd av urtidfolk da sjøen gikk opp i *Abjørvatnet* for alt vi vet.

Bautastenen på *Fuglstad* blev funnet som så ofte i en syllmur. I moen mellom *Fuglstad* og *Gautmo* er der flere mindre hauger, men best kjent er den store *Gauthaugen* omtalt annetsteds og en like stor *tvillinghaug*. Haugen menes å skrive sig fra en massebegravelse efter krigersk sammenstøt.